

Examenverslag van economie havo, eerste tijdvak 2022

Beste leerling,

In dit examenverslag voor leerlingen proberen we een zo goed mogelijk antwoord te geven op de volgende vraag: *In hoeverre was het examen te maken met behulp van de op de cursus behandelde kennis & vaardigheden?*

Om een zo duidelijk mogelijk verslag te maken, hebben we de vragen onderverdeeld in 4 categorieën.

- I. Algemene (niet vak gerelateerde) kennis & vaardigheden
- II. Alleen-kennis/aanpak-uit-de-cursus-vraag
- III. Een-stapje-extra-vraag.
- IV. Niet voorgekomen in de cursus

De eerste categorie doet een beroep op algemene basisvaardigheden, welke we bekend veronderstellen. Categorie II en III zijn vragen die op te lossen zijn met de kennis en vaardigheden die je op de cursus geleerd hebt. De laatste categorie vragen is op de cursus niet aan bod gekomen. In *bijlage 1*, achteraan dit document, vind je een nadere toelichting van deze categorieën.

Het is belangrijk om te beseffen dat deze categorieën niets zeggen over de moeilijkheidsgraad van een vraag. Een vraag die rechtstreeks op te lossen valt met kennis en vaardigheden uit de cursus (categorie II) kan best een pittigere opgave zijn dan een vraag die niet is voorgekomen tijdens de cursus (categorie IV).

Mocht je vragen of opmerkingen hebben naar aanleiding van dit examenverslag, dan horen we dit uiteraard heel graag! Je mag ons hier altijd over mailen op info@sslleiden.nl.

Met vriendelijke groet,

Hans Huibregtse

opgave	vraag	aantal punten	categorie vraag	
				toelichting categorie keuze:
1	1	2	IV	Niet voorgekomen op de cursus: Dat studeren als gevolg heeft dat de arbeidsproductiviteit groeit is niet expliciet besproken tijdens de cursus, omdat dit onder de grotebakstof valt.
	2	1	II	Welke stof uit de cursus kon je gebruiken? In de uitleg 'Verzekeren' is het begrip 'asymmetrische informatie' besproken. Dit begrip kon je gebruiken om het eerste punt te scoren bij deze vraag.
		1	III	Wat was/waren de extra denkstap(pen)? De extra denkstap die je bij deze vraag kon zetten, was bedenken dat je de asymmetrische informatie kon koppelen aan het financiële risico voor de overheid bij het terugbetalen van de leningen. Hiermee kon je het tweede punt scoren bij deze opgave.
	3	2	II	Welke stof uit de cursus kon je gebruiken? In de uitleg 'Verzekeren' is het begrip 'moreel wangedrag' (= moral hazard) besproken, met daarbij ook de oplossingen voor 'moreel wangedrag'. Deze kennis kon je toepassen op beide stelsels genoemd in de vraag. Met het toepassen van dit begrip kon je ook oefenen tijdens de cursus, bijvoorbeeld bij opdrachten 212 en 213.
	4	3	II	Welke stof uit de cursus kon je gebruiken? In de uitleg 'Inkomen' is het stappenplan 'te betalen belasting berekenen' besproken. Dit stappenplan kon je hier gebruiken om de vraag te beantwoorden. Voor de uitvoering van de sommen kon je vaardigheden uit de uitleg 'Rekentekniken' gebruiken waarbij het einddoel 'waarde berekenen' was. Op deze manier kon je hier alle punten scoren.
2	5	2	II	Welke stof uit de cursus kon je gebruiken? In de uitleg 'Omzet, kosten en winst' is besproken hoe je de totale kosten kon samenstellen aan de hand van variabele en constante kosten. De extra denkstap bij deze vraag was dat je kon beredeneren dat de totale kosten lager zijn als je meer afzet hebt en dit een voordeel geeft.
	6	1	II	Welke stof uit de cursus kon je gebruiken? In de uitleg 'Marktwerking' is er besproken welke kenmerken van marktvormen je kon leren. Hiermee kon je de eerste twee invulopties invullen, zodat je de verschillende marktvormen kon onderscheiden
		1	III	Wat was/waren de extra denkstap(pen)? De extra denkstap die je bij deze vraag kon zetten, was bedenken dat het consumentensurplus kleiner wordt als de prijs hoger komt te liggen. Dit had je kunnen redeneren vanuit de uitleg 'Surplus'. Daarin hebben we besproken dat het consumentensurplus altijd onder de vraaglijn en boven de prijs ligt.
	7	2	II	Welke stof uit de cursus kon je gebruiken? Met de kennis uit de subblokken 'Stappenplan uitkomst achterhalen' en 'Herkennen gevangenendilemma' uit de uitleg 'Gevangenendilemma' kon je hier alle punten scoren.
	8	2	II	Welke stof uit de cursus kon je gebruiken? In de uitleg 'Prijselasticiteit' is de formule besproken die je hier kon gebruiken om de prijselasticiteit te berekenen. Met de tabel die bij het subblok 'Redeneren' in dezelfde uitleg stond, kon je vervolgens het getal uit de berekening koppelen aan het begrip 'prijselastisch'.

	9	3	II	Welke stof uit de cursus kon je gebruiken? In de uitleg 'Omzet, kosten en winst' is besproken hoe je met het stappenplan 'P en Q vinden' dit soort vragen kon beantwoorden. Met de examentip dat $MK = GVK$ als GVK constant is, kon je hier MK bepalen.
	10	2	III	Wat was/waren de extra denkstap(pen)? De extra denkstap was hier dat je de TCK kon achterhalen door de TK van een van de gegeven situaties in de bron in te vullen. Door deze te bepalen kon je het eerste punt scoren. In de uitleg 'Omzet, kosten en winst' kon je de formule voor totale winst vinden. Deze formule kon je invullen om het tweede punt van deze vraag te behalen.
3	11	2	III	Wat was/waren de extra denkstap(pen)? De extra denkstap die je bij deze vraag kon zetten, was bedenken dat je de gemiddelde grootte van supermarkten gemeten in winkeloppervlakte, kon zien als winkeloppervlakte per supermarkt. Hiermee kon je de uitleg 'Rekentechnieken' bij het einddoel 'procentuele verandering berekenen' toepassen.
	12	2	I	Welke algemene kennis & vaardigheden kon je gebruiken? In de cursus is niet besproken dat als een kleiner deel (aantal supermarkten) een groter deel van het geheel (aandeel omzet) heeft, dit tot een hoger gemiddelde (omzet) leidt. Het Cito ziet dit namelijk als een algemene vaardigheid.
	13	1	II	Welke stof uit de cursus kon je gebruiken? In de uitleg 'Prijsspeil en conjunctuur' is besproken hoe je hoogconjunctuur kan koppelen aan een krappe arbeidsmarkt. Met de wet van vraag en aanbod uit de uitleg 'Marktschema' kon je vervolgens redeneren dat het loon (de prijs van de arbeidsmarkt) dus hoger kwam te liggen.
	2	IV	Niet voorgekomen op de cursus: Inkomenselasticiteit' is op de cursus niet besproken, omdat dit onder de grotebakstof valt.	
4	14	1	II	Welke stof uit de cursus kon je gebruiken? In de uitleg 'Inkomen' is besproken wat het begrip 'waardevast' betekent. Samen met de betekenis van 'reëel' en 'nominaal' uit de uitleg 'Prijsspeil en conjunctuur' kon je hier alle punten scoren.
	15	2	II	Welke stof uit de cursus kon je gebruiken? In de uitleg 'Prijsspeil en conjunctuur' is besproken hoe je de verandering van koopkracht kan berekenen aan de hand van een rekenvoorbeeld. Met behulp van de tips voor het herkennen van reëel en nominaal kon je achterhalen dat je de cao -lonen als nominaal kon zien. Op deze manier kon je hier alle punten scoren.
	16	2	II	Welke stof uit de cursus kon je gebruiken? In de uitleg 'Inkomen' is besproken wat het begrip 'ruilen over tijd' betekent en hoe je dat in een vraag kon toepassen. Met deze informatie kon je deze opgave volledig beantwoorden.
	17	2	I	Welke algemene kennis & vaardigheden kon je gebruiken? De levensloop van gezinnen is niet besproken op de cursus, omdat dit door Cito als algemene kennis wordt beschouwd.
	18	2	II	Welke stof uit de cursus kon je gebruiken? In de uitleg 'Rekentechnieken' is besproken hoe je de berekening hier kon uitvoeren. Het einddoel was hier 'waarde berekenen' met als bekende gegevens '% gegeven'.
5	19	1	I	Welke algemene kennis & vaardigheden kon je gebruiken? De oorzaken van een verandering in consumentenvertrouwen zijn niet tijdens de cursus behandeld, omdat Cito dit beschouwd als algemene kennis. De betekenis van consumentenvertrouwen is wel behandeld in de uitleg 'Prijsspeil en conjunctuur', deze had je in je beoordeling van de antwoorden kunnen gebruiken.
	20	1	II	Welke stof uit de cursus kon je gebruiken? In de uitleg 'Economische kringloop' is besproken hoe overheidsbestedingen een positief effect hebben op de economie. Die uitleg kon je gebruiken om overheidsbestedingen te koppelen aan bijvoorbeeld meer productie en daardoor meer vertrouwen.

	21	2	II	Welke stof uit de cursus kon je gebruiken? In de uitleg 'Prijospel en conjunctuur' is alle kennis besproken die je nodig had voor het beantwoorden van deze vraag. Specifiek kon je hier ook de examentip over uitstellen van bestedingen bij deflatie gebruiken voor de laatste invuloptie, omdat deflatie in tekst genoemd was.
	22	2	II	Welke stof uit de cursus kon je gebruiken? In de uitleg 'Prijospel en conjunctuur' is besproken hoe meer bestedingen inflatie kunnen stimuleren. Dit kon je gebruiken samen met de redenering over het beleid van de ECB in een laagconjunctuur uit dezelfde uitleg.
	23	2	II	Welke stof uit de cursus kon je gebruiken? In de uitleg 'Wereldhandel' is besproken hoe je de betalingsbalans in combinatie met het redeneerschema kon gebruiken om een verandering van de wisselkoers uit te leggen. Omdat het beginpunt in de vraag een renteverlaging was, kon je het kapitaalrekening deel van de betalingsbalans gebruiken.
	24	2	II	Welke stof uit de cursus kon je gebruiken? In de uitleg 'Wereldhandel' is besproken hoe een wisselkoersverandering effect heeft op de export. In de uitleg 'Economische kringloop' is besproken hoe de export invloed heeft op economische groei. Door deze twee redeneringen te combineren kon je hier alle punten scoren.
6	25	2	II	Welke stof uit de cursus kon je gebruiken? In de uitleg 'Economische kringloop' is met een voorbeeld besproken hoe je met 'IN = UIT' een rekenopgave met de kringloop kan doen. Hiermee kon je het eerste punt binnenhalen. Daarna kon je de uitleg 'Rekentechnieken' gebruiken voor de berekening, waarbij het einddoel '% berekenen' was. Hiermee kon je ook het tweede punt binnenhalen.
	26	2	II	Welke stof uit de cursus kon je gebruiken? In de uitleg 'Economische kringloop' is besproken hoe overheidsbestedingen via meer bestedingen effect hebben op de productie.
	27	1	II	Welke stof uit de cursus kon je gebruiken? Met de kringloop die in de uitleg 'Economische kringloop' is besproken, kon je de stappen achterhalen om van economische groei tot meer belastingontvangsten te komen. Op deze manier kon je de vraag beantwoorden.
	28	1	III	Wat was/waren de extra denkstap(pen)? De extra denkstap die je bij deze vraag kon zetten, was bedenken dat de staatsschuldquote een percentage is van het BBP (dit kon je deels uit de tekst opmaken). Met dit gegeven kon je met behulp van de vorige opgave en de tekst uitleggen hoe zowel de staatsschuld als het BBP zou veranderen.
	29	1	II	Welke stof uit de cursus kon je gebruiken? In de uitleg 'Inkomen' is besproken dat een lager risico zorgt voor een lage rente en dat een hoog risico juist zorgt voor een hoge rente. Deze kennis kon je hier toepassen om het eerste punt te scoren.
		1	III	Wat was/waren de extra denkstap(pen)? De extra denkstap die je bij deze vraag kon zetten, was bedenken dat een hogere rente op de obligaties zou leiden tot meer uitgaven voor de overheid. Hiermee kon je het tweede punt scoren bij deze vraag.
		56		

verdeling per categorie:

categorie	aantal punten	percentage
I	5	9%
II	39	70%
III	8	14%
IV	4	7%
	56	100%

In hoeverre was het examen te maken met behulp van de op de cursus opgedane kennis & vaardigheden?

Dit gold voor: 93% van de vragen (namelijk categorie I, II en III).

Bijlage 1: Toelichting categorieën

Categorie I: Algemene (niet vak gerelateerde) kennis & vaardigheden

Dit betreft de volgende vragen: vragen waarbij een beroep wordt gedaan op algemene kennis & vaardigheden. Dit zijn kennis & vaardigheden die niet zijn opgenomen in de eindtermen in de syllabus.

Categorie II: alleen-kennis/aanpak-uit-de-cursus-vraag

Dit betreft de volgende vragen:

- Vragen die letterlijk voorkomen in de uitleg (in de uitleg of in een klassikaal voorbeeld);
- Vragen die letterlijk met een stappenplan op te lossen zijn;
- Vragen die vergelijkbaar zijn met opgaven uit de opgavenbundel die vrijwel altijd worden opgegeven door de hoofddocent;
- Theorievragen die niet worden behandeld op de cursus, maar die we je van tevoren via de vakkenpagina geadviseerd hebben te leren (uit bijv. Samengevat);
- Vragen die vergelijkbaar zijn met vragen uit de voorbereidende opgaven.

Categorie III: een-stapje-extra-vraag

Dit betreffen vragen waarbij je, de naam zegt het al, een stapje extra moet zetten. Oftewel: je moest je kennis en vaardigheden behandeld tijdens de cursus combineren met een stukje 'inzicht'. Bijvoorbeeld:

- Je moet net even buiten het stappenplan om denken;
- Je moet informatie uit de tekst halen om een bepaalde variabele voor een formule of berekening uit te rekenen.

Categorie IV: niet voorgekomen op de cursus

Dit betreft de volgende vragen:

- Vragen over grotebakstof (examenstof die niet behandeld is tijdens de cursus). De stof is niet voorkomen in de standaard opgegeven opgaven, de voorbereidende opgaven of opgegeven stof op de vakkenpagina.
- Vragen waarvan je redelijkerwijs niet kon vaststellen dat het om een op de cursus behandeld concept in een andere context gaat.